

مقدمه‌ای بر چپستی نظریه نوسازی متوازن بافت‌های فرسوده شهری: از علم تا عمل

علیرضا عندلیب^۱، محمدرضا ابراهیمی^۲، فاطمه علایی^{۳*}

- ۱- دانشیار و عضو هیئت علمی گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران
a.andalib@srbiau.ac.ir
- ۲- کارشناس مسائل نوسازی شهری
ebrahimi.mail@gmail.com
- ۳- دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران
asalalaie@yahoo.com

چکیده

بافت‌های فرسوده شهری، مبحثی نام آشنا در ادبیات شهرسازی، به‌ویژه پس از جنگ جهانی دوم محسوب می‌شود. در ایران نیز این موضوع درخور توجه بوده و همواره در دستور کار جدی مدیریت شهری قرار گرفته است. بنابر مطالعات انجام شده، آنچه که تاکنون مسبب ناکارآمدی نوسازی گردیده، ضعف شدید دانش در این حوزه ارزیابی می‌شود. همچنین، همراه نبودن عمل با علم، در اغلب موارد نیز نوسازی را به ضدنوسازی بدل ساخته است. بنابراین در چنین بستری، طرح «نظریه نوسازی متوازن بافت‌های فرسوده شهری»، گامی مهم در ساماندهی پراکنده‌گویی‌های نوسازی محسوب شده و ارائه مدل مفهومی، خلا وجودی پل ارتباطی میان علم و عمل را پوشش می‌دهد. سنگ بنای نظریه، اصل «توازن» است که در علوم قرآنی و نوین بشری مطرح بوده و جهان نیز بر همین پایه استوار است. این نظریه ضمن بهره‌گیری از نظریه پایه سیستم‌ها، شهر را به عنوان یک سیستم دارای نه شبکه و بی‌شمار جریان در نظر گرفته و توازن و تعادل را لازمه پایداری آن می‌داند. نظریه، معتقد است قطع یا اختلال شبکه‌ها، جریان‌ها و پیوندهای آن، موجب بروز پدیده عدم توازن و در نتیجه، اختلال در نظم پایدار سیستم این بافت‌ها شده و مناطق را به سوی فرسودگی سوق می‌دهد. همچنین، بافت‌های فرسوده را به‌عنوان بافت‌های جامانده به لحاظ زمانی، مکانی و فضایی از شبکه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و کالبدی شهر معرفی می‌نماید. بنابراین برپایه اصول چهارگانه‌ی توازن، پرهیز از پیچیدگی، توالی دویارگی‌ها و تعامل درونی و بیرونی، سعی بر برگرداندن سیستم به حالت توازن و جادادن دوباره بافت در چرخه توسعه شهر دارد. روش انجام این تحقیق بررسی اسنادی و کتابخانه‌ای، مطالعات میدانی و شیوه‌ی توصیفی تحلیلی بوده که از این طریق، به مسئله فرسودگی و آسیب‌شناسی روندهای پیشین پرداخته و جهت فائق آمدن بر مسئله، مدل مفهومی نوسازی متوازن را با سه کاربست اصلی خود معرفی می‌نماید.

واژه‌های کلیدی: بافت فرسوده، نوسازی، توازن، مدل مفهومی.

۱- مقدمه

تاکنون اقدامات گسترده‌ای با عناوین مختلف در جهان و ایران در زمینه نوسازی بافت فرسوده صورت گرفته است. اما ابعاد فرسودگی به خوبی شناخته نشده‌اند. مهم‌ترین مسئله در پیدایش پدیده‌ی فرسودگی و بافت‌های فرسوده، موضوع "عدم توازن" در همه ابعاد، جنبه‌ها، سطوح، رویکردها، روش‌ها، فرآیندها و سازوکارهای وضع موجود و در روابط میان اجزاء و عناصر این بافت‌ها ارزیابی و شناسایی می‌شود. شناسه‌های مختلف این عدم توازن را می‌توان در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و سایر